Miðvikudaginn 24. maí 1995.

Nr. 56/1993. **Björn Jóhannsson**
(Skúli Pálsson hrl.)
gegn
Glitni hf.
(Ólafur Axelsson hrl.)

Sjálfskuldarábyrgð. Vanlýsing.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir og Gunnlaugur Claessen og Bjarni K. Bjarnason, fyrrverandi hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 16. mars 1992. Útivist varð í málinu 8. janúar 1993, og var málinu áfrýjað að nýju með stefnu 2. febrúar 1993. Hann krefst aðallega sýknu af öllum kröfum stefnda. Til vara krefst hann þess, að sér verði einungis gert að greiða stefnda 376.862 krónur, en til þrautavara, að sér verði ekki gert að greiða hærri fjárhæð en 652.460,95 krónur. Verði aðalkrafa ekki tekin til greina, krefst hann þess, að vextir verði einungis ákveðnir sem meðaltals-sparisjóðsvextir. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti, en til vara, að málskostnaður verði felldur niður eða ákveðinn í lágmarki.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Með vísan til forsendna hins áfrýjaða dóms verður hann staðfestur um annað en málskostnað, en rétt þykir, að hvor aðila beri sinn málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður um annað en málskostnað.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 3. mars 1992.

Mál þetta, sem dómtekið var 25. febrúar sl., er höfðað með stefnu, birtri 16. maí sl.

Stefnandi er Glitnir hf., kt. 511185-0259, Ármúla 7, Reykjavík.

Stefndi er Björn Jóhannsson, kt. 190543-2279, Brekkuseli 23, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til að greiða honum 3.474.478 krónur ásamt dráttarvöxtum [...]. Þá er krafist málskostnaðar [...], allt að frádregnum 1.199.899 krónum.

Dómkröfur stefnda eru aðallega þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Til vara er sú krafa gerð, að stefndi verði einungis dæmdur til að greiða 659.861 krónu, og til þrautavara, að hann verði einungis dæmdur til að greiða 2.340.060 krónur.

Einnig er krafist málskostnaðar.

Málsatvik, málsástæður og lagarök.

Stefndi og Friðrik Jörgensen tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð á tveimur fjármögnunarleigusamningum, sem stefnandi gerði við Innkaup hf. í septembermánuði 1986. Hafði það orðið að ráði, að Innkaup hf. seldu stefnanda fjóra lyftara og vírklippur, sem Innkaup hf. áttu, og leigðu tæki þessi síðan aftur af stefnanda með þeim skilmálum, sem greinir í samningunum.

Vanskil urðu á greiðslum Innkaupa hf., og að lokum voru samningarnir gjaldfelldir og leigumunirnir teknir aftur 30. nóvember 1988. Voru þrír lyftarar seldir, en einn þeirra er enn í vörslum stefnanda. Ekki kemur fram, hvað varð um vírklippurnar.

Aðalskuldari, Innkaup hf., er gjaldþrota svo og Friðrik Jörgensen.

Stefnandi rökstyður mál sitt því, að með sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsingu sinni hafi stefndi ábyrgst samningsgreiðslur, ef aðalskuldari stæði ekki í skilum.

Stefndi ber því við, að stefnandi hafi ekki tilkynnt sér um vanskil aðalskuldara, svo að sér hafi aldrei gefist færi á að leysa kröfuna til sín. Þá hafi stefnandi sent stefnda tilkynningar, sem hafi sýnt, að skuldastaðan hafi verið miklu lægri en stefnandi miðar við hér.

Þá telur stefndi, að matsverð leigumunanna, sem stefnandi ber fyrir sig við útreikning á kröfu sinni, sé allt of lágt. Mótmælir hann því sérstaklega, að aðalskuldara og stefnda var ekki gefinn kostur á að gera athugasemdir við matsverðið, eins og stefnanda hafi borið að gera skv. 16. gr. skilmála í samningum þeim, sem stefnandi krefur um efndir á.

Stefndi heldur því og fram, að samkomulag hafi tekist með sér og forsvarsmönnum stefnanda, þess efnis, að hann greiddi 300.000 krónur, og með því hefði hann orðið laus undan ábyrgð sinni.

Enn fremur ber stefndi það fyrir sig, að með því að bú aðalskuldara, sem er hlutafélag, hafi verið tekið til gjaldþrotaskipta og með því að stefnandi

hafi ekki gætt þess að lýsa kröfu sinni í þrotabúið, hafi aðalkrafan fallið niður fyrir vanlýsingu og þar með ábyrgðarkrafan.

Forsendur og niðurstaða.

Samkvæmt almennum reglum kröfuréttar hvílir ekki sérstök tilkynningarskylda á kröfueiganda gagnvart sjálfskuldarábyrgðarmanni, verði vanskil á greiðslu aðalkröfu. Þá tapar kröfueigandi ekki rétti gagnvart sjálfskuldarábyrgðarmanni, þótt hann hafist ekki að gagnvart aðalskuldara, svo fremi að aðalkrafan glatist ekki.

Stefndi hefur ekki sýnt fram á, að stefnandi hafi tekið á sig víðtækari skyldur gagnvart sér að þessu leyti en almennar reglur standa til, og er því hafnað þeirri málsástæðu hans, að sýkna beri hann, þar sem stefnandi hafi ekki gætt tilkynningarskyldu gagnvart honum sem sjálfskuldarábyrgðarmanni.

Sú fullyrðing stefnda, að honum hafi verið tilkynnt, að skuldin væri greidd, er ekki sönnuð, og verður ekki við hana miðað í máli þessu.

Stefndi ber fyrir sig skjal, sem dagsett er 10. mars 1989 og undirritað af honum, Innkaupum hf. og Friðrik Jörgensen og ber yfirskriftina Samningur, og heldur því fram, að hann hafi með því að greiða 300.000 króna greiðslu, sem gert er ráð fyrir í plaggi þessu, losnað undan ábyrgð sinni.

Gegn eindregnum mótmælum stefnanda verður ekki fallist á það með stefnda, að samkomulag hafi tekist um það með honum og stefnanda, að hann leystist undan ábyrgð sinni með greiðslu á 300.000 krónum, og enn fremur er ósannað, að samkomulag hafi orðið um uppgjör kröfunnar við aðalskuldara.

Þá hefur stefndi haft uppi þá vörn, að skv. lokaviðvörun, sem hann hafi ekki fengið fyrr en í janúar 1990, hafi komið fram, að skuld sú, er hann ábyrgðist og væri í vanskilum, næmi 652.460,95 krónum, og bæri honum ekki að greiða hærri fjárhæð en þá. Á þetta verður ekki fallist með stefnda, þar sem hér er augljóslega um mistök að ræða og stefndi mátti ekki ætla, að stefnandi hefði gefið honum eftir skuld samkvæmt samningnum að öðru leyti.

Um þá málsástæðu stefnda, að krafan á hendur honum hafi fallið niður fyrir vanlýsingu í þrotabú Innkaupa hf., er þetta að segja: Í 111. gr. laga nr. 6/1978 um gjaldþrotaskipti segir, að sé kröfu ekki lýst innan kröfulýsingarfrests og hún ekki tryggð með veði eða öðrum slíkum rétti, komi hún ekki til greina við úthlutun úr búinu. Í athugasemdum með frumvarpi að gjaldþrotalögunum segir, að krafa falli ekki niður, þótt eigi sé henni lýst, heldur megi krefja þrotamann persónulega um greiðslu hennar. Í framkvæmd hefur verið litið svo á, að krafan falli niður gagnvart búinu, og er ákvæði þar að

lútandi í 118. gr. laga nr. 21/1991 um gjaldþrotaskipti, sem taka gildi 1. júlí nk.

Ekki verður fallist á það með stefnda, að af ákvæði 111. gr. núgildandi gjaldþrotalaga leiði, að enda þótt aðalkrafa komi ekki til greina við skipti á þrotabúi aðalskuldara, falli krafa á hendur sjáfskuldarábyrgðarmanni niður, svo sem talið er, að verði við það, að aðalkrafa fyrnist. Verður hér að líta til þess, eins og að framan segir, að samkvæmt almennum reglum hvílir ekki sú skylda á kröfueiganda að tilkynna ábyrgðaraðila um greiðslufall aðalkröfu, né heldur tapar kröfueigandi rétti á hendur sjálfskuldarábyrgðarmanni, þótt hann hafist ekki að gagnvart aðalskuldara vegna vanefnda hins síðastnefnda. Ábyrgðaraðili hefur aftur á móti sömu færi og kröfueigandi á að fá upplýsingar um gjaldþrot aðalskuldara, ef til kemur, og við mat á því, hvort kröfuhafi beri áhættuna að þessu leyti fremur en sjálfskuldarábyrgðarmaður, lítur dómurinn svo á, að svo mjótt sé á munum að þessu leyti, að ótvíræð lagaheimild þurfi að vera til þess, að kröfuhafi glati kröfu sinni við það eitt að lýsa henni ekki í þrotabú. Sú heimild er ekki fyrir hendi í fyrrnefndri 111. gr. l. nr. 6/1978.

Kemur þá til álita, hverju það skiptir, að hér er um að ræða þrotabú hlutafélags. Því hefur verið haldið fram af stefnda, að ákvæði 113. gr. og 114. gr. laga um hlutafélög nr. 32/1978 leiði til þess, að verði hlutafélag gjaldþrota, beri að slíta því, og við það falli kröfuréttarsambandið niður, þar eð skuldari verði ekki til eftir félagsslitin. Ekki verður fallist á þessa skoðun með stefnda, þar sem gert er ráð fyrir því í 2. mgr. 113. gr., að hluthafafundur geti ákveðið að halda starfsemi hlutafélags áfram, ef eignir finnast í búi þess, og þannig ekki hægt að fullyrða, að gjaldþrotaskipti á hlutafélagi leiði ætíð til félagsslita.

Dómurinn fellst ekki á, að ákvæði laga um hlutafélög feli í sér þá reglu, að krafa falli algerlega niður við gjaldþrot hlutafélags, þótt henni sé ekki lýst í þrotabú þess.

Það skiptir þó mestu í máli því, sem hér er til úrlausnar, að fram kemur, að bú aðalskuldara á ekki fyrir almennum kröfum, svo að krafa stefnanda hefði ekki fengist greidd, enda þótt henni hefði verið lýst í búið. Þykir stefndi því ekki hafa sýnt fram á, að aðgerðaleysi stefnanda um kröfulýsinguna hafi gert hann verr settan en hann hefði verið, ef kröfu hefði verið lýst í þrotabú Innkaupa hf. Verður því niðurstaðan sú, að ábyrgðarkrafan er ekki niður fallin, og er stefndi bundinn af sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsingu sinni.

Stefndi hefur uppi þá vörn, að stefnandi hafi ekki gætt réttra aðferða við ákvörðun matsfjárhæðar þeirra leigumuna, sem stefnandi tók til sín, er

samningi var rift. Á þetta er fallist með stefnda. Í 16. gr. samningsskilmála þeirra, sem prentaðir eru aftan á samning aðila og eru hluti hans, segir m. a.:

„Frá kröfu Glitnis hf. samkvæmt liðum 2-5 að framan ber að draga verðmæti hins leigða, þegar því er skilað, samkvæmt 15. gr. samningsins. Miða skal við það verðmæti, sem ætla má að hið leigða hafi í kaupum og sölum á frjálsum markaði. Verði samningsaðilar ekki ásáttir um þetta verðmæti, skal bera ágreininginn undir gerðardóm Verslunarráðs Íslands . . .“

Stefnanda var rétt að tilkynna viðsemjanda sínum um, hvert hann teldi vera verðmæti leigumunanna, og gefa honum kost á að koma fram athugasemdum við það mat og eftir atvikum leita eftir úrskurði gerðardóms, svo sem gert er ráð fyrir í samningi aðila. Þetta gerði hann ekki, og eins og atvikum er háttað hér, þykir hann ekki hafa sýnt fram á, að einhliða ákvörðun hans um matsfjárhæð sé í samræmi við þær matsforsendur, sem leggja ber til grundvallar skv. samningi aðila. Verður hér miðað við það verð, sem aðilar lögðu til grundvallar við samningsgerð, sem var samtals 4.070.000 krónur, og þegar tekið hefur verið tillit til notkunartíma tækjanna, sem var um tvö ár, og reglu b-liðar 1. mgr. 38. gr. laga nr. 75/1981, þykir mega miða við, að verðmæti þeirra hafi verið 2.940.000 krónur 30. nóvember 1988, er leigumununum var skilað.

Samkvæmt 16. gr. samningsskilmála ber að draga matsfjárhæð frá gjaldfelldum eftirstöðvum skuldar Innkaupa hf. við stefnanda, sem námu 3.346.088 krónum 1. desember 1988, auk 3.360 króna kostnaðar, sem hefur ekki verið mótmælt. Þegar verðmæti leigumuna skv. framansögðu hefur verið dregið frá þeirri fjárhæð, standa eftir 409.448 krónur.

Þá eru og ógreiddar gjaldfallnar leigugreiðslur fyrir tímabilið 1. nóvember 1987 til og með 1. nóvember 1988, samtals 1.890.917 kr., með áföllnum dráttarvöxtum til 1. desember 1988.

Skuld Innkaupa hf. við stefnanda nam því samtals 2.300.365 krónum miðað við 1. desember 1988, og með því að stefndi hefur tekist á hendur sjálfskuldarábyrgð á greiðslu skuldarinnar, verður hann dæmdur til að greiða hana að viðbættum dráttarvöxtum, en að frádregnum innborgunum, eins og greinir í dómsorði.

Málskostnaður ákveðst 475.000 krónur.

Allan Vagn Magnússon borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, Björn Jóhannsson, greiði stefnanda, Glitni hf., 2.300.365 krónur með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga frá 30. nóvember 1988 til greiðsludags að frádregnum 100.000 krónum, sem greiddar

voru 14. desember 1988, 100.000 krónum, sem greiddar voru 18. janúar 1989, 100.000 krónum, sem greiddar voru 10. mars 1989, 149.889 krónum, sem greiddar voru 16. mars 1989, og 750.000 krónum, sem greiddar voru 9. október 1989.

Áfallnir dráttarvextir leggist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 30. nóvember 1989.

Stefndi greiði stefnanda 475.000 krónur í málskostnað, og beri málskostnaðarfjárhæð dráttarvexti skv. III. kafla vaxtalaga, frá því að 15 dagar eru liðnir frá dómsuppsögu til greiðsludags.